

## Ramon Bacardit

### *Primera lliçó sobre Àngel Guimerà*

Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida, 2023. «Primera lliçó, 2»

<https://doi.org/10.60940/anuariverdaguer2025.33.9900286>

Rebut 24-04-2025, Acceptat 20-06-2025

En fullejar monografies o estudis acadèmics diversos, és habitual topar amb una prosa densa, profusa en notes de pàgina, annexos i referències bibliogràfiques, imprescindible, tanmateix, en la relació documental de qualsevol estudi rigorós. Ara bé, l'esmentada bibliografia pot afeixugar l'entrada en matèria al lector no especialista i, per això, la col·lecció «Primera lliçó» és una iniciativa de gran rellevància cultural. Seguint la tradició dels populars volums «Que sais-je?», de les «Very Short Introductions» de l'Oxford University Press, la «Bussole» de Carocci i de la sèrie de Prime lezioni d'«Universale Laterza» de Bari, la col·lecció, en paraules de Joan Ramon Veny-Mesquida, el seu director, pretén oferir una sèrie de llibres «de caràcter propedèutic i didascàlic sobre les matèries relacionades amb la literatura» («La col·lecció "Primera lliçó": realitat i projecte», *Estudis Romànics*, 2025, p. 411). Aquest propòsit d'alta divulgació es projecta sobre qüestions diverses de la literatura (gèneres, moviments i tendències, tradicions, panoràmiques de literatures diverses, autors o grans obres de la literatura catalana) i, per

tant, resulta ben adient que el segon volum de la col·lecció, publicat el 2023, estigui dedicat a Àngel Guimerà.

El llibre, reeditat el 2024, fa honor al títol i és una lliçó magistral sobre la figura d'Àngel Guimerà. Capta l'essència amb què va néixer la col·lecció: fer alta divulgació, és a dir, exposar de manera didàctica i entenedora nocions que deriven d'un gran nivell d'erudició. *Primera lliçó sobre Àngel Guimerà* és un llibre de lectura àgil que situa d'una manera diàfana la figura d'Àngel Guimerà i ho fa des de perspectives molt diverses. En primer lloc, el capítol titulat «L'home» no es limita a fer una aproximació biogràfica de l'autor, sinó que valora i pondera les aproximacions bibliogràfiques dedicades a Guimerà des de la perspectiva merament filològica.

Així mateix, al capítol dedicat a la poesia, Bacardit ens introdueix en la labor poètica de Guimerà tot repassant la recepció de les seves poesies, des de la de Josep Yxart fins a les de Pere Gimferrer o Blanca Llum Vidal. Aquest repàs de diverses lectures crítiques li permet, tot referint-se a diversos estudis filològics de la poesia de Guimerà, com ara els de Francesc Codina o Magí Sunyer, esbossar una lectura fructífera de la seva producció poètica, tot assenyalant-ne recursos i mecanismes i fent-lo dialogar amb les poètiques del moment.

Com no podia ser de cap més manera, els capítols centrals de l'obra estan dedicats al teatre. És en l'estudi de la producció dramàtica que es fa patent que aquesta lliçó no és tan sols una aproximació sintètica, atès que

s'estableix una nova periodització del teatre de Guimerà que difereix amb la proposta de Xavier Fàbregas en la mesura que divideix la seva producció en tres etapes, una correcció que justifica amb el raonament següent: «Fàbregas distingeix quatre etapes, tot i que la darrera, la de 1917-1924, no sembla tenir unes característiques gaire definitòries, ja que en molts casos l'autor reprèn fórmules assajades anteriorment i, per altra banda, el procés de planificació i redacció d'algunes obres dels darrers temps Guimerà l'havia iniciat ja força anys abans. N'és un bon exemple el cas de la inacabada *Per dret diví*. Crec, doncs, que resulta més operatiu reduir les etapes a tres, incloent aquesta darrera en la tercera» (p. 51-52). Així, doncs, s'estableix una periodització guimeraniana concretada en les següents etapes: primera, 1879-1892; segona, 1892-1900, i tercera, 1900-1924.

Un dels encerts d'aquesta aproximació didàctica al teatre de Guimerà és justament la inclusió d'alguns capítols dedicats a traçar una panoràmica teatral del moment, a fi que el lector pugui copsar les coordenades socials, estètiques i comercials que van marcar els inicis de la carrera teatral de l'escriptor. El fet que es faci atenció a figures com Frederic Soler o Víctor Balaguer permet entendre la producció teatral guimeraniana en diàleg amb un context teatral específic i, consegüentment, permet entendre més acuradament la gènesi i posterior evolució del teatre de l'autor.

Bacardit, però, no planteja una

aproximació merament historicista al teatre de Guimerà, sinó que traça una exposició acurada i molt interessant de la destil·lació que fa Guimerà tant del llegat de William Shakespeare com del teatre simbòlic de Maurice Maeterlinck. Guimerà és situat en el marc literari europeu i, per tant, es dediquen unes pàgines a exposar al lector el panorama teatral del moment. Així, es recalca la importància que va tenir la revaloració de les tragèdies de Shakespeare a la dècada dels seixanta, coincidint amb el tricentenari del seu naixement, el 1864, així com també la revalorització de Friedrich Schiller, en tant que és considerat el creador d'una dramaturgia nacional i renovador de la forma tràgica. També es fa èmfasi en el revulsiu teatral que va suposar l'aparició d'autors com Henrik Ibsen, Maurice Maeterlinck o Gerhard Hauptmann i té en compte el paper que van jugar en el panorama espanyol Enrique Gaspar, Benito Pérez Galdós o José Echegaray. En definitiva, va traçant un recorregut pels diferents elements constitutius de la dramaturgia de Guimerà tot fent-los dialogar amb referents diversos.

Bacardit s'endinsa també en l'anàlisi de les obres i dels mecanismes teatrals que fan servir. A més, traça tendències i ressegueix l'ús de procediments teatrals que permeten entendre tant l'evolució de la producció com les diferents obres. Així, per exemple, s'exposa com, seguint l'herència de Balaguer, Guimerà cultiva el monòleg, tot triant «[u]n moment crucial en la vida d'un personatge per tal de concentrar de manera expressiva el

debat intern que viu» (p. 80). L'anàlisi de l'ús del soliloqui permet estirar molts fils de l'estructura dramàtica guimeraniana: d'una banda es traça una correspondència tangible entre la seva obra poètica i la dramàtica i, de l'altra, permet entreveure l'evolució de la seva obra.

I això ens porta a un altre dels grans encerts del llibre: l'èmfasi que es fa en la importància de les obres clau en la configuració de la seva obra dramàtica. És ben sabut que un dels fonaments del didactisme és l'ordre i, evidentment, el fet que s'exposin de manera clara les relacions entre les diverses peces i que se subratlli quines són les obres que signifiquen un punt d'inflexió en la seva producció dramàtica ajuda molt el lector a situar i, per tant, entendre la seva obra teatral. Així, l'estudi de Bacardit, per exemple, situa *El fill del rei*, *Rei i monjo* i *L'ànima morta* com a trilogia —cosa que, evidentment, facilita aproximacions hermenèutiques a aquestes tragèdies en la mesura que s'indica que es basteixen sobre un edifici dramàtic centrat «en la construcció del jo i l'exercici del poder» (p. 78). També destaca la tragèdia *La boja* com una obra crucial de la seva dramaturgia, en la mesura que incorpora unes tendències naturalistes que seran clau en el teatre en prosa posterior.

D'altra banda, el llibre fa referència a un fet essencial a l'hora d'entendre la gènesi dels textos dramàtics: els condicionants i els elements que n'afavoreixen la representació i la difusió. Bacardit, doncs, comenta com «l'aposta realista de Guimerà venia incentivada

sobretot per la Guerrero i que ell s'interessava també per la línia d'un teatre simbòlic i poètic en la línia del Maeterlinck de *La Princesse Maleine*. Ara bé, qui li representava les obres i li oferia èxits era justament l'actriu madrilenya, i ho feia amb textos d'una factura clarament naturalista [...]» (p. 89). Aquestes consideracions permeten també, doncs, fer partícip el gran públic de com l'escriptura teatral està sovint condicionada per les exigències d'actors, companyies i, en última instància, del públic.

A més de tota aquesta visió panoràmica, Bacardit dedica espai a comentar amb precisió la construcció de grans clàssics com *Terra baixa*, *Maria Rosa* o *La filla del mar*. Pel que fa al període que va de 1900 a 1924 —que unifica els dos períodes establerts per Fàbregas—, ressegueix les diverses línies estètiques i tempteigs dramàtics de Guimerà. També dedica un capítol a la prosa de l'autor, constituïda per les narracions «El gos de casa» o «El nen jueu» i la novel·leta *Rosa de Lima*, tot comentant-ne l'estructura narrativa i establint-hi relacions amb la producció dramàtica. Per acabar, el darrer capítol, titulat «La figura icònica del catalanisme», està dedicat a la dimensió social de l'escriptor i exposa el seu compromís polític amb el catalanisme. Així, Guimerà esdevé una icona popular a nivell local, mentre que «a escala internacional esdevingué un autor relativament còtitat gràcies a la difusió de la seva obra per part de la companyia de l'actriu Maria Guerrero, i contribuï a la presentació de la seva candidatura

al premi Nobel de literatura, que no va arribar a obtenir» (p. 137).

En definitiva, aquest *Primera lliçó sobre Àngel Guimerà* ofereix un estudi rigorós, amè i extremadament lúcid que permet una aproximació a l'obra de Guimerà des dels diversos angles de la filologia. És un gran llibre d'introducció a l'escriptor alhora que també permet aprofundir en l'estudi de la seva obra. Breu: un llibre de lectura obligada.

Maria MORENO  
(Universitat de Barcelona)  
maria.moreno@ub.edu

## De quins llims venim

<https://doi.org/10.60940/anyariverdaguer2025.33.9900287>

Rebut 09-01-2025, Acceptat 28-02-2025

Magí SUNYER. *Primera lliçó sobre el romanticisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat - Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida, 2024. «Primera lliçó, 7».

L'escriptor i professor de la Universitat Rovira i Virgili, Magí Sunyer (Picamoixons, 1958), signa aquest nou volum, el setè, de la col·lecció *Primera lliçó*, una felix aventura intel·lectual editada conjuntament per Publicacions de l'Abadia de Montserrat i la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida.

El llibre s'estructura en una introducció, tretze capítols d'extensió relativament breu i una selecta bibli-

ografia bàsica. Resseguir l'índex del volum és resseguir els assumptes més rellevants dels estudis sobre el romanticisme: la naturalesa mateixa del concepte; el vincle amb els nacionalismes; la poètica del geni; la ruptura contra qualsevol imposició; l'exacerbació dels sentiments; la insatisfacció constant i la cerca de maneres de sadollar-la; l'individualisme i la rebel·lia; la sol·dat en front de la vida en comunitat; natura i urbs; el misteri, l'ocult i fins allò monstruós. Com en els altres títols de la col·lecció, l'objectiu és aconseguir un volum que sigui àgil de llegir i sí, ho és, però això no li treu valor ni presència acadèmica. En aquest sentit, podem assenyalar que les autoritats en què Magí Sunyer es recolza amb major freqüència per fonamentar la seva mirada personal són el pensador britànic Isaiah Berlin (1909-1997) i el professor italià especialista en estètica Paolo d'Angelo (1956).

*Primera lliçó sobre el romanticisme* és una obra d'historiografia literària i per tant afectada per la qüestió de l'objectivitat i la imparcialitat. L'autor posa les cartes sobre la taula des d'un bon primer moment. Quan respecte a un mateix assumpte hi ha hagut diverses postures entre els estudiosos, les exposa i explica quina és la que segueix en el llibre. No busca ser imparcial, si és que se'n pogués ser; no ho pretén, i el lector n'és sabedor des del primer moment. Així, per exemple, resumeix la polèmica sobre l'abast conceptual i cronològic del terme romanticisme que es va donar entre diversos especialistes en estudis literaris a mitjan segle